# Pedagogisch plan

de eerste stap
peuteropvang

Peuteropvang Lijsterbesstraat
2020 – 2021

**Versie 2**

# Adresgegevens

Peuteropvang Lijsterbesstraat
Lijsterbesstraat 2
6602 GM Wijchen
T: 06-46290872

Wijk Centrum **de eerste stap**
Manager: Femke van Kolck
Assistent manager: Karin Lamers
Kantoor: Laantje 6
T: 024 6423084
E: kantoorlijsterbesstraat@deeerstestap.nl

**de eerste stap**
Centraal Kantoor
Laantje 11
6602 AA  Wijchen
T: 024 64 88 388
E: info@deeerstestap.nl
W: www.deeerstestap.nl

## Inhoud pedagogisch plan


- Voorwoord
- Pedagogisch plan
- Missie
- Kernwaarden
- Basisdoelen voor kinderopvang
- Ontwikkelingsgerichte kinderopvang
- Omgaan met seksualiteit (zie ook bijlage 2)
- Een beschrijving van Peuteropvang Lijsterbesstraat
- Plattegrond locatie
- Identiteit en operationele gang van zaken
- Werkwijze Peuteropvang en maximale omvang
- Beschrijving van de verschillende momenten van de dag
- Eten en drinken
- Dagritme op de Peuteropvang
- Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)
- Ontwikkelingsgerichte en themagerichte activiteiten
- Beroepskrachten
- Ondersteuning door andere volwassenen
- Ondersteuning bij de ontwikkeling van (zorg)kinderen
- Deskundige medewerkers
- Bijlage 1 VVE werkplan
- Bijlage 2

## Voorwoord

Kinderopvang biedt unieke mogelijkheden voor kinderen om zich te ontwikkelen. Het is een aanvulling op de opvoeding door ouders/verzorgers. In dit pedagogisch plan beschrijven we onze manier van omgaan met kinderen, in elke opvangvorm. Het bevat twee delen:

- pedagogisch beleid dat geldt voor alle locaties van 'de eerste stap'
- de pedagogische praktijk van de betreffende locatie

Het is ons kompas waarop we varen in ons dagelijks werk met kinderen.
Dit plan is tot stand gekomen in samenwerking met de Centrale Oudercommissie en met de Oudercommissie van de locatie.

We laten je graag kennismaken met onze manier van werken.

*Annelies Janssen*
*Directeur/bestuurder*

*Femke van Kolck*
*Manager Peuteropvang Lijsterbesstraat*

## Pedagogisch plan

Goede kinderopvang stelt de ontwikkeling van het kind centraal. Dat doen we binnen 'de eerste stap' van dag tot dag met veel plezier door middel van onze ontwikkelingsgerichte aanpak. In dit algemene gedeelte van het pedagogisch plan is te lezen welke waarden 'de eerste stap' kenmerkt en hoe bij ons de wettelijke basisdoelen voor kinderopvang concreet zijn uitgewerkt. Dit gedeelte van het pedagogisch plan geldt voor al onze locaties binnen 'de eerste stap'.

## Missie

'De eerste stap' wil bijdragen aan de opvoeding en ontwikkeling van kinderen op een eigentijdse manier zodat ze optimaal toegerust de toekomst tegemoet kunnen treden. We geven kinderen de ruimte en stimuleren hen om zich te ontwikkelen tot zelfstandige, bewuste, creatieve en verantwoordelijke burgers.

## Kernwaarden

Onze kernwaarden geven aan wat wij belangrijk vinden, waar we voor staan in ons dagelijks werk met kinderen. Hieronder tref je ze aan:

**Plezier**

Spelen staat binnen 'de eerste stap' centraal. Spel vraagt creativiteit en zorgt voor plezier:
het plezier van het onderzoeken en ontdekken van nieuwe dingen, het je eigen maken van nieuwe vaardigheden, het plezier wanneer iets voor de eerste keer lukt.
Spelen met leeftijdgenootjes in de groep en samen plezier beleven legt een essentiële basis voor later.

Plezier, dat is de kracht van 'de eerste stap'.

**Samen**

In een groep leer je samen spelen, delen en dat er grenzen zijn. Samen spelen vraagt om samenwerken, communiceren en rekening houden met elkaar.

De verschillende achtergronden van kinderen in de groep maakt kinderopvang tot een rijke en waardevolle omgeving waar veel te ontdekken valt. Kinderen leren van en met elkaar. Iedereen is welkom, iedereen doet mee.
We bereiden kinderen voor op deelname aan de democratische samenleving, we stimuleren zelfstandigheid en verantwoordelijkheidsgevoel.

Samen, dat is de kracht van 'de eerste stap'.

**Uniek**

Ieder kind is uniek. We hebben oog voor verschillen en zien daarin de kansen en uitdagingen. Wij zien en waarderen verschillen tussen kinderen: jongens en meisjes, lichamelijke verschillen, verschil in ontwikkeling, verschil in interesse.
We helpen kinderen te ontdekken wie ze zijn en waar hun talenten liggen. We laten kinderen ervaren dat ze er mogen zijn omdat we weten dat wanneer kinderen zichzelf accepteren, hun talenten tot ontplooiing kunnen komen. Elk in hun eigen tempo en op hun eigen manier.
Wij stimuleren kinderen om zich verantwoordelijk te voelen voor zichzelf. Ieder mag op eigen wijze de toekomst tegemoet.

Uniek, dat is de kracht van 'de eerste stap'.

**Veilig**

'De eerste stap' is een veilige plek voor kinderen, zowel fysiek als emotioneel. Wij bieden de warmte en geborgenheid die nodig is om zelfvertrouwen te krijgen, want pas wanneer kinderen zich veilig voelen komen ze tot spel en ontwikkeling. Kinderen hoeven bij ons niet bang te zijn om fouten te maken. Wij bieden een veilige omgeving om ook dingen te leren die je niet meteen kunt. Bij ontwikkelen hoort soms ook vallen en opnieuw proberen. Een kind durft alleen te vallen als het weet dat het opgevangen wordt. Wij vangen kinderen op!

Veilig, dat is de kracht van 'de eerste stap'.

**Groei**

Alles wat aandacht krijgt groeit.
Kinderen die zich veilig en prettig voelen, groeien in alle opzichten. Een kind dat zich sterk voelt kan op ontdekkingstocht gaan en nieuwe ervaringen opdoen. Wij geven kinderen de ruimte om hun talenten te ontdekken en uit te diepen. We stimuleren kinderen om te bewegen, buiten te zijn, actief te zijn. Wij stimuleren het zelf ontdekken en zoeken naar creatieve oplossingen. We bieden uitdagende activiteiten, die voor het kind betekenisvol, leuk en leerzaam zijn.
Wij hebben aandacht voor de groei van ieder kind.

Groei, dat is de kracht van 'de eerste stap'.

**Samen** zorgen we voor een **veilig**e omgeving waarin kinderen met **plezier** (op) **groei**en en zich ontwikkelen, ieder op zijn of haar **uniek**e manier**.**

## Basisdoelen voor kinderopvang

In de Wet Kinderopvang zijn vier basisdoelen opgenomen waaraan de opvoeding van kinderen in de kinderopvang moet voldoen.

Deze doelen zijn:
1. het bieden van emotionele veiligheid
2. de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden
3. de ontwikkeling van sociale vaardigheden
4. het overdragen van waarden en normen, 'cultuur'

## 1. Emotionele veiligheid

Kinderen voelen zich veilig in een vertrouwde omgeving met structuur en voorspelbaarheid van wat er komen gaat. Zeker in een groep kinderen met pedagogisch medewerkers die ze kennen. Een veilige basis, een *thuis* waar kinderen zich ontspannen, plezier hebben en zichzelf zijn, is een voorwaarde voor de ontwikkeling van de andere drie doelen.

Hoe werken we aan die emotionele veiligheid?

**De beroepskrachten communiceren met de kinderen**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- ieder kind individueel begroet en gedag zegt

Wanneer een kind binnenkomt zegt de pedagogisch medewerker 'Goedemorgen…' aansluitend met de naam van het kind.

- gevoelig is voor de signalen die een kind afgeeft en hierop reageert (sensitieve responsiviteit)

Wanneer een kind graag mee wil spelen, maar nog niet durft aan te sluiten, helpt de pedagogisch medewerker het kind door samen bij de spelende kinderen te gaan zitten en mee te doen aan het spel.

- een vanzelfsprekend en gepast lichamelijk contact heeft met de kinderen, afgestemd op de leeftijd

Wanneer een kind verdrietig is neemt de pedagogisch medewerker het kind op schoot en troost het kind totdat het weer beter gaat.

- bij jonge kinderen zoveel mogelijk aansluit op bioritme en afspraken met thuis

**De beroepskrachten hebben een vertrouwde relatie met de kinderen**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- laat merken dat ze de kinderen accepteert zoals ze zijn

Door spaarzaam te zijn met correcties en de kinderen positief tegemoet treedt.

- op een warme, ondersteunende manier individuele aandacht geeft, op een ongedwongen manier

Door een compliment te maken als een kind vanuit zichzelf speelgoed wil afstaan om samen te spelen.

- zoveel mogelijk vast gekoppeld is aan een groep
- op eigen initiatief extra begeleiding en steun biedt aan kwetsbare kinderen

Als een kind huilt omdat er speelgoed is afgepakt, ondersteunt de pedagogisch medewerker door samen met het kind het speelgoed vriendelijk terug te vragen.

**Er heerst een ontspannen, open sfeer in de groep**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- een dagschema volgt met herkenbare routines en activiteiten
- zich inspant voor een goede sfeer in de groep waarbij er ruimte is voor het tonen van emoties.

Door voorbeeldgedrag te laten zien, door enthousiast te vertellen wat de activiteit die ochtend zal zijn. Kinderen die verdriet hebben ruimte geven, maar het verdriet ook 'Af te sluiten'.

- zich inspant voor het welbevinden van ieder kind, te herkennen aan het ontspannen bezig zijn van de kinderen

Kinderen mogen zelf een activiteit uitzoeken. Een paar kinderen willen kleien, er zijn kinderen die willen spelen in de bouwhoek en er zijn kinderen die een puzzel willen maken. De pedagogisch medewerker sluit aan bij de groepjes, praat met de kinderen, luistert en speelt mee.

- evenwicht bewaart tussen structuur en flexibiliteit

**Kinderen hebben vaste beroepskrachten en bekende leeftijdsgenootjes om zich heen**
Dit betekent dat:

- pedagogisch medewerkers vertrouwde gezichten zijn voor de kinderen
- we zoveel mogelijk werken met vaste invalkrachten
- we continuïteit in groepsritme en groepssamenstelling nastreven

**Er is informatieoverdracht en –uitwisseling tussen ouders en beroepskrachten**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- op eigen initiatief contact zoekt met de ouders bij het brengen/halen
- voor een mogelijkheid zorgt dat ouders, zonder dat anderen mee kunnen luisteren, informatie kunnen overdragen.
- actief informatie overdraagt aan ouders en ouders ook om tips en advies vraagt.

## 2. Ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden

Vaardigheden zoals veerkracht, zelfstandigheid, flexibiliteit, creativiteit en zelfvertrouwen zijn persoonskenmerken die een kind in staat stellen om allerlei typen situaties adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden. De interactie in de groep met andere kinderen en de pedagogisch medewerkers biedt het kind oefening en ervaring om deze vaardigheden te ontwikkelen.

Hoe werken we aan de ontwikkeling van de persoonlijke vaardigheden?

**De beroepskrachten ondersteunen en stimuleren de ontwikkeling van (individuele) kinderen**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- het aanbod van activiteiten afstemt op de ontwikkelingsbehoefte van de kinderen
- passende steun geeft bij het ontdekken en verrijken van spelmogelijkheden

Door twee kinderen samen een spel te laten doen waarbij de pedagogisch medewerker kort uitlegt wat de spelregels zijn en helpt wanneer ze er niet uitkomen.

- de zelfstandigheid van kinderen bevordert

Een kind na een paar keer mee te zijn gegaan, zelfstandig naar het toilet laten gaan.

- kennis heeft van de ontwikkelingsfasen van kinderen

**Er is wederzijdse interactie tussen beroepskrachten en individuele kinderen**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- kinderen passende uitleg, aanwijzingen en sturing geeft waarbij kinderen mee kunnen denken en kunnen kiezen
- met aandacht luistert naar een individueel kind zonder de groep uit het oog te verliezen.
- de situatie voor een kind inzichtelijk maakt

Door duidelijkheid te scheppen bij een kind die zijn/haar moeder mist. "Eerst gaan we fruit eten, daarna gaan we lekker buiten spelen en dan komen alle papa's en mama's jullie weer ophalen'.

- kinderen ruimte biedt voor zelfsturing en zelfredzaamheid

Door kinderen eerst zelf te laten proberen de jas aan te doen en pas hulp bieden als het niet lukt.

- de initiatieven van het kind volgt, ontvangt en daarop kindgericht reageert

Door bijvoorbeeld samen te spelen met blokken. Het kind legt de grote blokken in een rij en zegt dat het een trein is. De pedagogisch medewerker luistert en volgt het spel en past zich aan zodat er gezamenlijk spel ontstaat.

**Kinderen hebben de mogelijkheid om (leer)ervaringen op te doen dankzij de groep, spelmateriaal, activiteitenaanbod en inrichting**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- een dagprogramma biedt dat uit vrij spel en gestructureerde activiteiten bestaat en dat de verschillende ontwikkelingsgebieden stimuleert
- gelegenheid biedt tot spel met maatjes en gelijkgestemden in kleine groepjes

Door kinderen nav hun ontwikkeling een activiteit aan te bieden in een groepje met kinderen die ongeveer dezelfde ontwikkeling hebben, bijvoorbeeld op het gebied van spraak.

- zorgt dat het aanbod van activiteiten passend en betekenisvol is voor de kinderen

Er wordt gewerkt met thema's. Bijvoorbeeld het thema bos in de herfst: Er staat een boek over de herfst centraal. We gaan buiten op zoek naar herfstbladeren, de kinderen verven de bladeren of verven een boom, er wordt een uitstapje naar het bos gepland.

- iedere dag activiteiten onderneemt voor taalverrijking

Iedere dag leest de pedagogisch medewerker in de kring interactief een verhaal voor, laat plaatjes zien en stelt vragen aan de kinderen.

## 3. Ontwikkeling van sociale vaardigheden

Kinderen hebben in principe een aangeboren 'sociale gerichtheid': ze zijn van nature geneigd hun aandacht en gedrag te richten op mensen in hun omgeving. Het begrip 'sociale vaardigheden' omvat een scala aan sociale kennis en vaardigheden, bijvoorbeeld het zich in een ander verplaatsen, communiceren, samenwerken, anderen helpen, conflicten voorkomen en oplossen, het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid. De interactie

met leeftijdgenoten, het deel zijn van een groep en het deelnemen aan groepsgebeurtenissen biedt kinderen een leeromgeving voor het opdoen van sociale vaardigheden. De mate waarin sociale vaardigheden bij kinderen verwacht mogen worden is afhankelijk van de ontwikkelingsfase van een kind maar ook van aanleg die bij ieder kind verschillend is. Het geeft kinderen kansen zich te ontwikkelen tot personen die kunnen functioneren in de samenleving.

Hoe werken we aan de ontwikkeling van sociale vaardigheden?

**De beroepskrachten ondersteunen de kinderen in hun onderlinge interactie**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- kinderen stimuleert in het aangaan en onderhouden van contact en samenspel
- gerichte activiteiten opzet voor samenspel tussen de kinderen.
- spannende, verdrietige of blije momenten benut voor het delen van emoties onderling

Wanneer een kind een broertje/zusje heeft gekregen, wordt dit besproken in de kring of aan tafel. Als de ouder met de kinderwagen dop de groep komt, bewonderen de kinderen de baby.

- kinderen stimuleert onderlinge conflicten zelf op te lossen op een verantwoorde wijze passend bij de leeftijd

**De kinderen zijn deel van de groep**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- de kinderen leert om elkaar te accepteren met ieders eigenheid, iedereen is uniek
- de kinderen veel initiatief laat tot samenspel en met elkaar plezier laat beleven

De kinderen verkleden zich, ze spelen dat één kind jarig is. de medewerker zet verjaardagsmuziek voor ze op.

- gesprekjes tussen de kinderen aanmoedigt en tussen de kinderen en zichzelf
- zich inzet voor een positieve sfeer, onder andere door zorg voor de inrichting en aankleding van de ruimte.

Op de groep staat een bank waar heerlijk boeken op voorgelezen kunnen worden. Als het thema 'winkel' is, dan wordt de huishoek omgetoverd tot een winkel. De werkjes van de kinderen worden opgehangen, zodat ze goed bekeken kunnen worden voordat ze mee naar huis gaan.

## 4. Overdragen van waarden en normen

Kinderen krijgen binnen de kinderopvang de kans om zich de waarden en normen, de 'cultuur' eigen te maken van de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Kinderopvang biedt een bredere samenleving dan het gezin en is daarom van waarde bij de overdracht van normen en waarden. Pedagogisch medewerkers hebben een voorbeeldfunctie om te laten zien dat er met meer plezier gespeeld kan worden als je met elkaar een aantal afspraken maakt. Die afspraken hebben alles te maken met normen en waarden. In een groep met kinderen met verschillende achtergronden doen zich als vanzelf leermomenten voor.

**Afspraken, regels en omgangsvormen zijn herkenbaar aanwezig en worden toegepast**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- uitleg geeft over de afgesproken huisregels en omgangsvormen en deze voorleeft
- woorden geeft aan de dingen die de kinderen zelf ontdekken
- respect en waardering toont voor ieder kind en uitsluiting of discriminatie actief tegengaat
- in gesprek gaat met ouders over de omgangsvormen en huisregels en tips/adviezen van ouders meeneemt

**Oefenen van gedeelde verantwoordelijkheid en respectvol samenzijn**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- actief is in het benoemen en waarderen van verschillen
- vragen van kinderen altijd beantwoordt
- kinderen stimuleert tot sociale omgang met elkaar, tot elkaar helpen en steunen, tot samen plezier maken
- kinderen stimuleert in verantwoordelijk gedrag, samen opruimen, zorg voor de materialen.

Voordat we in de kring of aan tafel gaan, geeft de pedagogisch medewerker aan dat we gaan opruimen. Er wordt een opruimlied aangezet of er wordt een opruimlied gezongen en iedereen wordt gestimuleerd elkaar te helpen.

**Beroepskrachten vervullen een voorbeeldfunctie in spreken en handelen**
Dit betekent dat de pedagogisch medewerker:

- op een respectvolle manier omgaat met kinderen, ouders en collega's
- op een vriendelijke en hartelijke manier contact heeft met kinderen en ouders
- het contact afstemt op de behoefte van het kind
- in het bijzijn van kinderen en ouders het goede voorbeeld geeft door een gezonde leefstijl

## Ontwikkelingsgerichte kinderopvang

'De eerste stap' kiest voor ontwikkelingsgerichte kinderopvang waarbij de bovenstaande kernwaarden centraal staan: **Samen** zorgen we voor een **veilige** omgeving waarin kinderen met **plezier** (op) **groeien** en zich ontwikkelen, ieder op zijn of haar **unieke** manier.

Elk kind is in principe geïnteresseerd in zijn omgeving; in mensen, dieren, planten en dingen. Ook is elk kind meestal gericht op interactie met de wereld om zich heen en is onbewust en onwillekeurig nieuwsgierig en geboeid door zelf ontdekken en experimenteren. Welbevinden en zelfvertrouwen zijn daarbij de basisvoorwaarden. Het voeden en koesteren van welbevinden en zelfvertrouwen is heel belangrijk binnen de eerste stap. Alleen dan is er groei!
'De eerste stap' gebruikt Startblokken als programma om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren met daarnaast de Gordonmethode voor een goede communicatie met kinderen.

Onze pedagogisch medewerkers lopen vooruit op de ontwikkeling van de kinderen en begeleiden de stap naar verdere ontwikkeling. Ze zijn als het ware de kinderen een stap vóór. "We moeten het hier en nu zo inspirerend, uitdagend en stimulerend mogelijk voor hen maken en de kinderen helpen dát te (leren) doen wat ze graag willen."

Gebruikte Bronnen:
- Wetgeving: vier pedagogische basisdoelen.
- Wetenschap: NCKO-onderzoek naar de pedagogische kwaliteit in de kinderopvang op basis van structuur- en proceskenmerken.
- Praktijk: pedagogisch kader kindercentra 0-4 / kindercentra 4-13 jaar / samen verschillend-diversiteit. Utrecht, december
- Veldinstrument observatie pedagogische praktijk

## Omgaan met seksualiteit

Kinderen zijn van nature met seksualiteit bezig en komen hier, ook via de buitenwereld, mee in aanraking. Binnen ons pedagogisch klimaat vinden wij het van belang oog te hebben voor *alle* ontwikkelingsgebieden van kinderen, dus ook de lichamelijke en seksuele ontwikkeling. Wij bieden, uiteraard binnen grenzen, ruimte aan kinderen om in hun eigen tempo hun eigen seksualiteit te ontdekken.
Al bij de geboorte begint de seksuele ontwikkeling van het kind. Het gaat dan nog niet over seksualiteit, maar over knuffelen en nabijheid. Later komen daar de nieuwsgierigheid naar het eigen lichaam en dat van de ander bij, maar ook vriendschap en liefde. De seksuele ontwikkeling van kinderen verloopt globaal gezien in vier fases, van 0-4 jaar, 4-6 jaar, 6-9 jaar en van 10-12 jaar.
In bijlage 2 meer informatie.

(Bron: gezondekinderopvang.nl)

## Een beschrijving van Peuteropvang Lijsterbesstraat

Peuteropvang Lijsterbesstraat is gevestigd in het gebouw van basisschool De Viersprong in Wijchen. Het gebouw staat net iets buiten het centrum van Wijchen.
Het grootste deel van de peuters van deze peuteropvang stroomt in op de Viersprong op 4-jarige leeftijd.

### Binnen

Peuteropvang Lijsterbesstraat heeft een eigen ingang aan de achterzijde van het schoolgebouw (Konijnsweg). Grenzend aan de ruimte is er een garderobe, een toilethalletje met twee toiletten en een wastafel op kindhoogte. De inklapbare en in hoogte verstelbare commode bevindt zich bij de garderobe. Het spelmateriaal waar mee gespeeld wordt is aangepast op de leeftijdsgroep (2-4 jaar).

Bij de ingang van de groepsruimte hangt een memobord met groepsgebonden informatie en algemene info vanuit 'de eerste stap'. Het meest recente inspectierapport van de GGD-controle is hier ook te vinden. Ook hangen hier foto's van de pedagogisch medewerkers/vrijwilligers/stagiaires die deze dag op de groep werken.

### Inrichting van de groepsruimte

De groepsruimte beschikt over een gevarieerd spelaanbod. In de kasten heeft het speelgoed een vaste bergplaats en ligt het, uitnodigend, geordend en inzichtelijk opgeruimd. Dit biedt de kinderen houvast om het speelgoed na gebruik zelf weer op te ruimen. De ruimte is zo ingericht dat er overzicht is voor de pedagogisch medewerkers. De indeling van de groepsruimte daagt kinderen uit om te spelen. Ook zijn er verschillende hoeken in de groepsruimte. Deze hoeken kunnen een wisselende samenstelling hebben afhankelijk van de wensen van de kinderen en pedagogisch medewerkers, het thema binnen de groep of de samenstelling van de groep.
Naast de groepsruimte kan de pedagogisch medewerker ook gebruik maken van de gang en het speellokaal. De groep wordt iedere dag gesplitst, meestal voor een gedeelte van de ochtend. Op het moment dat de groep gesplitst wordt, gaat één medewerker met een groepje kinderen of buiten spelen of op de gang spelen of in het speellokaal. Over het gebruik van het speellokaal zijn afspraken met school gemaakt.

### Buiten

De buitenspeelplaats is te bereiken via een eigen ingang. De peuters lopen daar onder begeleiding naar toe. De buitenspeelplaats is afgesloten met poortjes. Op het speelplein staat een boom die in de zomer voor heerlijke schaduw zorgt en in de herfst veel speelplezier geeft door de vallende bladeren. Er is veel buitenspelmateriaal aanwezig zoals fietsen, tractor, step, loopfiets, skippybal, klossen etc. Als het weer het toelaat gaan we iedere dag naar buiten.

## Plattegrond locatie

## Identiteit en operationele gang van zaken

### Openingstijden en opvangaanbod

8.45 – 12.45 uur op maandag, dinsdag, woensdag en donderdag

De kinderen kunnen op twee dagdelen per week terecht in vaste dagdeelcombinaties. De dagen dat het kind komt spelen, zijn afhankelijk van het afgesloten contract.
Indien een kind in aanmerking komt voor VVE dan kan het vier dagdelen per week naar de peuteropvang komen. Verderop in dit plan staat meer informatie over VVE.

### Zelf meenemen**:**

- indien nog niet zindelijk, luiers

Wij zorgen voor:
- fruit, brood en drinken

## Werkwijze peuterspeelzaal en maximale omvang

Er zijn 2 basisgroepen op Peuteropvang Lijsterbesstraat:
Groep ma/wo: maximaal 16 kinderen in de leeftijd van 2-4 jaar
Groep di/do: maximaal 16 kinderen in de leeftijd van 2-4 jaar

**Wennen**

Op de peuteropvang is er voordat de peuter naar de peuteropvang gaat een kennismaking met de ouder en het kind. Deze kennismaking is tijdens speelzaaltijd. De ouder komt iets later binnen (9.15 -9.30 uur) en kan tijdens deze kennismaking vragen stellen over de peuteropvang of bijzonderheden vertellen over het kind vertellen. Voor het kind is dit de mogelijkheid om te wennen aan de nieuwe peuteropvang. Aan het einde van de ochtend (na 12.45 uur) krijgt de ouder nog gelegenheid vragen te stellen en krijgt de nodige informatie mee naar huis (bv. brochure KIJK).

**Mentor**

Ieder kind krijgt een mentor. Dit is één van de vaste pedagogisch medewerkers van de groep van het kind. Bij de start van de opvang en bij een doorplaatsing stelt de mentor zich voor als 'mentor' aan het kind en ouders en vertelt wat het mentorschap inhoudt. Mentorschap wordt vastgelegd in flexkids en is inzichtelijk in het ouderportaal. De mentor volgt de ontwikkeling van uw kind, draagt zorg voor het welbevinden en is aanspreekpunt voor kind en ouders. De mentor zorgt ervoor dat andere medewerkers op de hoogte zijn van afspraken die u met de mentor maakt. Wanneer uw kind wisselt van groep (wanneer ouders bijvoorbeeld kiezen voor andere dagdelen) dan wordt er aandacht besteed aan deze nieuwe situatie en zal er een goede overdracht plaatsvinden aan de mentor van de nieuwe groep. De mentor plant jaarlijks het 10 min gesprek over het welbevinden van het kind om de ontwikkeling van het kind te bespreken. Dit wordt gedaan aan de hand van KIJK!. Dit is een instrument voor het in kaart brengen van de ontwikkeling van kinderen.

Overdracht naar basisschool

Bij overgang naar de basisschool is er een overdracht van het totaalbeeld van de ontwikkeling van het kind aan de hand van het registratie systeem Kijk! Als een kind met meer zorgbehoefte naar de basisschool gaat, zal school mondeling geïnformeerd worden, zodat het kind een goede start kan maken binnen het onderwijs.
Bij het laatste 10 minuten gesprek dat de mentor met ouders heeft aan de hand van de KIJK! vraagt de pedagogisch medewerker of ouders akkoord gaan met de overdracht van de KIJK! naar school. De gemaakte afspraak wordt schriftelijk vastgelegd en ondertekend.

**Vierogenprincipe**

Binnen de peuteropvang is er geen sprake van langdurig en voorspelbaar alleen werken. We werken in de regel met twee medewerkers én binnen schooltijden en in scholen, in locaties met volop raampartijen. Waar er alleen gewerkt wordt, zorgen we dat er een vrijwilliger aanwezig is ter ondersteuning van de pedagogisch medewerker.

**Ouderportaal**

Sinds mei 2017 werkt ‘de eerste stap’ met het digitale informatiesysteem Flexkids. Ouders ontvangen onder andere de nieuwsbrieven en activiteitenbrieven via dit portaal. Flexkids biedt ouders en medewerkers interactie en beschikbaarheid van gegevens. Centraal kantoor en de groep beschikken over dezelfde, actuele informatie en ouders kunnen zelf wijzigingen doorvoeren.

## Beschrijving van de verschillende momenten van de dag

**Ontvangst kinderen en overdracht**

Elke morgen bij het begroeten geeft de pedagogisch medewerker aandacht aan ieder kind.
Op haal- en brengmomenten vindt er een overdracht tussen pedagogisch medewerker en ouder plaats. De pedagogisch medewerker is graag op de hoogte van wat er thuis is gebeurd en vertelt tijdens het haalmoment wat uw kind overdag heeft gedaan. Indien mogelijk betrekt de pedagogisch medewerker het kind ook bij dit moment door het uit te nodigen zelf iets te vertellen.

**Verjaardag vieren**
Als er iemand jarig is, krijgt de jarige Jet of Jop een verjaardagsmuts en we gaan feest vieren in de kring! De groep zingt liedjes en maakt er met allerlei instrumenten muziek bij. Er mag getrakteerd worden, graag wel bij eetbare traktaties afstemmen met het voedingsbeleid van 'de eerste stap'. Op de locatie is een map met allemaal leuke traktatievoorbeelden waarin geen suikers en vetten zitten.

**Uitstapjes**
Wij gaan er graag op uit met de kinderen. Dat kan variëren van een wandeling tot een groter uitstapje naar bijvoorbeeld het bos. 'De eerste stap' heeft richtlijnen opgesteld voor deze uitstapjes welke binnen onze organisatie jaarlijks worden geëvalueerd. In deze richtlijnen zijn zaken opgenomen als: 'hoe groot de groep kinderen is en wat er meegenomen moet worden. We zorgen ervoor dat er tijdens een uitstapje altijd een vaste/bekende pedagogisch medewerker meegaat. Op de locatie laten wij altijd een telefoonnummer achter, zodat u contact met ons kunt opnemen, voor het geval wij bijvoorbeeld nog niet terug zijn als u de kinderen komt halen. Ter herkenbaarheid van kinderen dragen de kinderen een T-shirt.

**Vervoer**
'De eerste stap' houdt zich aan de wettelijke regels betreffende het vervoer van kinderen en heeft daarnaast ook haar eigen protocollen waarin beschreven staat hoe de kinderen zo veilig mogelijk vervoerd dienen te worden.

**Toiletbezoek**
Het starten van de zindelijkheidstraining gebeurt op een moment dat kinderen hieraan toe zijn. Kinderen die wat jonger zijn gaan met de groep ´plassers´ mee naar het toilet om kennis te maken met de rituelen op het toilet zoals: handen wassen, billen afvegen enzovoorts. Voor sommige kinderen is de stap om op de wc te gaan zitten (nog) te groot. Deze kinderen kunnen gebruik maken van een potje. Ouders en pedagogisch medewerker overleggen over het tijdstip waarop begonnen wordt met de zindelijkheidstraining. Oudere kinderen gaan zelfstandig naar de wc.

**(Voor)Lezen**
Samen in een boek kijken, plaatjes aanwijzen en benoemen, versjes leren, verhalen vertellen en er naar luisteren. In iedere groep staat een kast of kist met boeken. Kinderen kunnen daar zelf een boek uit pakken en gaan lezen, kijken en voelen.
Lezen is ook belangrijk voor de sociaal emotionele ontwikkeling van het kind. Lezen bevordert de woordenschat. Samen lezen zorgt voor herkenning en gezelligheid. Lezen is een rijke en plezierige activiteit voor kinderen, maar ook voor ouders en pedagogisch medewerkers!

## Eten en drinken

**Voeding in het algemeen**
De eerste stap zorgt voor verantwoorde voeding gedurende het dagdeel. Daarbij hanteren wij een beleid waarbij toegevoegde suikers en vetten in voeding zoveel mogelijk vermeden worden. In het protocol over voeding hebben wij opgenomen welke voedingsmiddelen dagelijks zijn toegestaan en welke voedingsmiddelen bij uitzondering. Uiteraard houden wij ook rekening met allergieën bij kinderen. In overleg met de ouders bekijken de pedagogisch medewerkers of dat ouders de betreffende producten zelf mee brengen of dat het door 'de eerste stap' wordt ingekocht, vaak is dit afhankelijk van de mate van allergie.

**Eet- en drinkmomenten**
Tijdens de momenten in de kring wordt er zoveel mogelijk een sfeer van rust en saamhorigheid gecreëerd. De pedagogisch medewerker praat met de kinderen. Alle kinderen krijgen de ruimte om iets te vertellen. Daarbij is het belangrijk dat de pedagogisch medewerker een actieve luisterhouding aanneemt.

- de pedagogisch medewerker zorgt voor duidelijke regels over wat wel en niet mag. Dit is nodig om het samenzijn voor alle kinderen in de groep plezierig te laten verlopen;
- de pedagogisch medewerker zorgt voor structuur tijdens het eten en drinken;
- de pedagogisch medewerker laat door voorbeeldgedrag en in gesprekken zien wat de waarden en normen zijn, zoals op je beurt wachten, niet door elkaar heen praten, elkaar bij naam aanspreken en niet van je stoel af.

## Dagritme op de Peuteropvang

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van het dagritme van de peuteropvang. Het ritme is opgesteld als basis voor de pedagogisch medewerkers. Hier wordt flexibel mee omgegaan, bijvoorbeeld bij uitstapjes of als het spel van de kinderen hierom vraagt.

| Tijd | Activiteit |
|---|---|
| 08.45 | Binnenkomst<br><br>Vrij spel |
| 09.00 | Kringactiviteit |
| 09.15 | Spelen met ontwikkelingsmateriaal en in groepjes het activiteitenplan gebruiken |
| 09.45 | Fruit- en drinkmoment<br><br>Toiletbezoek |
| 10.30 | Jassen aantrekken<br><br>Buitenspelen / bewegingsactiviteit (vrij, begeleid of geleid) |
| 11.00 | Naar binnen, jassen uit<br><br>Vrij spel |
| 11.20 | Tafel dekken |
| 11.30 | Brood eten en drinkmoment |
| 12.00 | Samen tafel afruimen<br><br>Tolietbezoek<br><br>Vrij spel |
| 12.25 | Opruimen<br><br>Jassen aantrekken |
| 12.35 | Afsluiting met kringmoment en overdracht aan ouders |

## Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Zie voor een uitgebreide beschrijving van VVE het VVE werkplan bijlage 1.

Op alle peuteropvang locaties komen peuters twee dagdelen en bieden we, waar dit mogelijk is, twee extra VVE dagdelen voor die kinderen die dat nodig hebben. Deze kinderen, doelgroepkinderen genoemd, kunnen dan vier dagdelen gebruik maken van de peuteropvang. Dit om zoveel mogelijk hun ontwikkeling te stimuleren.

Programma voor VVE
Startblokken is een erkend VVE-programma waarin de pedagogisch medewerkers zijn geschoold.

Overdracht
Voor kinderen met VVE vindt er naast het doorsturen van KIJK ook een mondeling overdracht plaats, de zogenaamde warme overdracht. Dit gaat altijd in overleg met ouders.

Doelen voor VVE
Er zijn voor drie ontwikkelingsgebieden doelen ontwikkeld en verder uitgewerkt, namelijk taal, rekenen en sociaal-emotioneel. Deze doelen brengen de ontwikkelingslijn van kinderen van 2 tot 7 jaar in beeld. Er is in kaart gebracht wat kinderen aan het begin van groep 1 (eind van de peuteropvang/kinderdagverblijf) en aan het eind van groep 2 bereikt zouden moeten hebben, dan wel ervaring in moeten hebben opgedaan, om uiteindelijk met vertrouwen te kunnen starten in groep 3.

**1. Rekenontwikkeling van jonge kinderen van 2-7 jaar (SLO)**
http://downloads.slo.nl/Documenten/inhoudskaart-po-rekenen-wiskunde-pre-fase%2801-2018%29.pdf

**2. Taalontwikkeling van het jonge kind: de doelen (SLO)**
http://downloads.slo.nl/Documenten/inhoudskaart-po-taal-prefase%2809-2018%29.pdf

**3. Sociaal-emotionele ontwikkeling van het jonge kind: de doelen (SLO)**
http://downloads.slo.nl/Documenten/inhoudskaart-po-sociaal-emotioneel-fase1%2810-03-2017%29.pdf

## Ontwikkelingsgerichte en themagerichte activiteiten

De thema's worden in activiteiten uitgewerkt middels een webmodel.

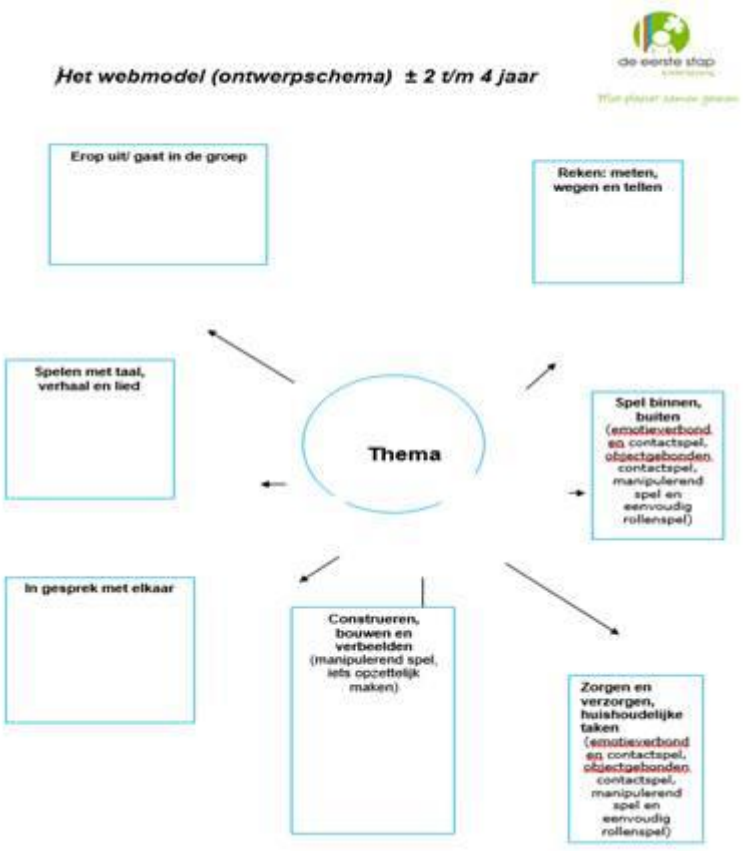


De brede ontwikkeling van kinderen staat bij Startblokken voorop. Sociaal competent handelen, taalontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, motorische ontwikkeling en persoonlijke zelfstandigheid versterken elkaar. Vanuit veiligheid, geborgenheid en zelfvertrouwen kunnen kinderen zich ook sociaal emotioneel optimaal ontwikkelen.
Gezamenlijke thema's zorgen ervoor dat gedeelde ervaringen mogelijk worden. Elk thema wordt ondersteund door één prentenboek dat centraal staat. Naast andere verhaaltjes of prentenboeken komt dit boek gedurende het hele thema terug. Ieder keer gekoppeld aan een andere activiteit.
Spelactiviteiten vormen het hart van Startblokken van Basisontwikkeling. Niet alleen omdat jonge kinderen niets liever doen, maar ook omdat spelactiviteiten de beste kansen geven op leer- en ontwikkelingsprocessen. Peuters spelen om te experimenteren, te onderzoeken, te maken, te ervaren wat het is om samen te zijn, te praten en te denken met elkaar. In spel ontwikkelen jonge kinderen zich optimaal. Ze vinden wegen om zich steeds beter uit te drukken, zich dingen voor te stellen en te verbeelden

en zich aan regels te houden. Spel met lezen, schrijven, rekenen & wiskunde. Maar ook spel waarin de kleine en de grote motoriek wordt gestimuleerd.
De materialen die we daarbij gebruiken lenen we zoveel mogelijk uit de "echte" wereld. Bijvoorbeeld bij een thema als "winkel" hebben we echte, lege verpakkingen van producten uit een winkel, bij voorkeur een "echte" kassa etc. Startblokken laat jonge kinderen spelenderwijs groeien in taal, sociale-communicatieve vaardigheden, rekenen en motoriek. De pedagogisch medewerkers besluiten in onderling overleg welk thema ze kiezen.

**Volgen van de ontwikkeling**
Een belangrijke taak van de pedagogisch medewerker is om het kind te stimuleren in de ontwikkeling. Om na te gaan of dat doel wordt bereikt én om te bepalen wat het kind nodig heeft om verder te komen heeft de pedagogisch medewerker zicht nodig op de totale ontwikkeling van het kind. Voor de kinderen van de Peuteropvang gebruiken we het digitaal registratiesysteem KIJK! Door middel van observaties tijdens speel-werkmomenten registreert de pedagogisch medewerker of een kind zich veilig voelt, de mate van betrokkenheid en ontwikkeling van het kind.
KIJK! is een hulpmiddel bij het voeren van gesprekken over de ontwikkeling van een kind (met ouders, met collega's, met externen) en als uitgangspunt om eventueel indien nodig verdere stappen te zetten.
De KIJK wordt alleen digitaal doorgestuurd naar de interne begeleider van school en/of BSO/KDO als ouders daarvoor schriftelijk toestemming hebben gegeven.

**Inhoudelijke aansluiting met de basisschool**
De pedagogisch medewerkers stemmen waar mogelijk de thema's met de leerkrachten af. Dit gebeurt in een gezamenlijk overleg voorafgaand aan het nieuwe thema. Daarnaast zijn er ook gezamenlijke activiteiten en gaan peuters die er aan toe zijn op "visite" naar groep 1.
Er is voor kinderen die gebruik maken van VVE altijd een warme overdracht naar de Viersprong. Tijdens de overdracht wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van het kind en wordt aangegeven óf en op welke gebied het kind binnen de peuteropvang extra begeleid is. Dit kan zijn op het gebied van: taal, rekenen, motoriek, of de sociaal- emotionele ontwikkeling van het kind. De overdracht wordt vooraf gepland. In het eindgesprek met ouders wordt met de ouders/verzorgers de KIJK! besproken en met toestemming van de ouders door de pedagogisch medewerker overgedragen aan de basisschool.

## Beroepskrachten

**Personele bezetting op de groep**
Het team van Peuteropvang Lijsterbesstraat bestaat uit vaste pedagogisch medewerkers. Via het Ouderportaal wordt u op de hoogte gehouden van eventuele wisselingen van medewerkers.

**Invalkracht**
Uiteraard kunnen de pedagogisch medewerkers afwezig zijn door ziekte of een vrije dag. Dan maakt de eerste stap gebruik van invalkrachten. Invalkrachten zijn pedagogisch medewerkers die binnen 'de eerste stap' werken en bekend zijn met de algemene werkwijze van 'de eerste stap'. Om continuïteit te waarborgen streven we naar de inzet van invalkrachten die bekend zijn op de locatie.

## Ondersteuning door andere volwassenen

De pedagogisch medewerkers worden ondersteund door een team van collega's, dat niet altijd direct zichtbaar is, maar zeker wel ondersteuning biedt daar waar nodig is.

In de groeps- en teamoverleggen wordt de dagelijkse praktijk besproken. In de groepsoverleggen wordt o.a. het welbevinden van kinderen en de samenwerking besproken. Daar waar meer ondersteuning nodig is en dat kan voor de pedagogisch medewerker of voor kind en ouders nodig zijn, kan de manager de opleidingsfunctionaris en de zorgcoördinator inzetten. De opleidingsfunctionaris kan een pedagogisch medewerker coachen (coaching on the job) en verzorgt trainingen. De trainingen sluiten aan op de werkwijze van de kinderopvang en op de behoeften van de pedagogisch medewerkers. De zorgcoördinator kijkt mee, zodra er meer ondersteuningsbehoefte voor het kind en/of de gezinssituatie nodig is, dan geboden kan worden op de groepen.

De assistent managers zorgen voor de kindplanningen en personeelsplanning. Daarnaast bieden zij pedagogisch medewerkers ondersteuning en zijn een vraagbaak voor praktische vragen en wensen van ouders.

De medewerker opleiding biedt ondersteuning aan stagiaires en indirect ook aan de pedagogisch medewerkers van de groepen.

Een vrijwilliger ondersteunt de pedagogisch medewerker bij alle activiteiten die kinderen ondernemen zoals vrij spel binnen/buiten en in de gymzaal, knutsel activiteiten, gezelschapsspelletjes.
Tevens ondersteunt zij de pedagogisch medewerker bij voorbereidende werkzaamheden zoals het voorbereiden van activiteiten en het klaar maken van het fruit/drink moment.
De pedagogisch medewerker ondersteunt de vrijwilliger door het geven van instructies en opdrachten en indien de situatie er om vraagt, het voor te doen en feedback te geven.
Op de Lijsterbesstraat is op dit moment een vrijwilliger werkzaam op alle ochtenden dat de peuteropvang open is en een vrijwilliger op maandag- en woensdagmorgen aanwezig tot uiterlijk 10:00 uur ivm taalactiviteiten.

Op het einde van de dag is het mogelijk dat er een huishoudelijke medewerker op de locatie aanwezig is. Zij zorgt voor de dagelijkse hygiëne van de toiletten en andere ruimten.

## Ondersteuning bij de ontwikkeling van (zorg)kinderen

Kinderopvang heeft een belangrijke rol bij begeleiding van kinderen. Binnen de opvang hebben we een goed zicht op het welbevinden van kinderen. Bij het overgrote deel van de kinderen verloopt de ontwikkeling vloeiend en als vanzelf. Bij een klein deel van de kinderen zijn er kortere of langere tijd zorgen. Kinderen kunnen dit op allerlei, vaak subtiele, manieren laten zien: in hun gedrag of uiterlijk, in de omgang met andere kinderen, volwassenen of hun ouders.
Pedagogisch medewerkers kunnen ouders adviseren en ondersteunen, de (zorg)kinderen goed in beeld houden en op tijd aan de bel trekken. Wij zijn deskundige medeopvoeders en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan het welzijn van deze kinderen.
In dit proces is de mentor de spil in de communicatie naar ouders, naar collega's en naar externe zorgverleners.
Binnen kinderopvang 'de eerste stap' is het duidelijk met wie pedagogisch medewerkers hun twijfels en zorgen kunnen bespreken: met de manager of met de zorgcoördinator. Ze zijn op de hoogte van de zorgstructuur. Ze weten wie er, indien nodig, vervolgstappen zet en wie contact met de ketenpartners (instellingen of organisaties binnen het zorgnetwerk voor kinderen) opneemt. Er wordt een plan van aanpak ingevuld, zodat de aanpak en de evt. vervolgstappen voor alle betrokkenen inzichtelijk worden.
Bij al deze stappen worden ouders uiteraard betrokken.

### Zorgcoördinator

Binnen 'de eerste stap' coördineert de zorgcoördinator de zorg binnen de opvang. Daarnaast geeft de zorgcoördinator advies aan managers en pedagogisch medewerkers met betrekking tot ontwikkeling van kinderen, legt contact met externe instellingen en wisselt informatie uit.

### Ketenpartners Wijchen

'De eerste stap' heeft een nauwe samenwerking met de ketenpartners. Ouders worden expliciet om toestemminggevraagd wanneer we in overleg willen met andere betrokkenen zoals onderwijs.
Er is een goede samenwerking met het Sociale wijkteam Wijchen en met de Jeugdgezondheidzorg.
Met de scholen van Kans en Kleur is er een doorgaande lijn 0-4 jaar: de scholen ontvangen het ingevulde formulier van het volgsysteem Kijk! Als een kind met meer zorgbehoefte naar de basisschool gaat, zal school mondeling geïnformeerd worden, zodat het kind een goede start kan maken binnen het onderwijs. Belangrijk is, om alle partijen rondom het kind te betrekken bij de zorg. Daardoor ontstaat er een compleet beeld en kan er een eenduidige aanpak gerealiseerd worden.

### Komeet overleg 0-8 jaar

Kinderen met een meervoudige zorgbehoefte worden in het Komeetoverleg besproken. Daar zitten de ketenpartners samen met de ouders om tafel om goed af te stemmen wat nodig is voor het kind en/of het gezin. Er wordt samen met de ouders gekeken waar het kind zich goed kan ontwikkelen en of er meer ondersteuning nodig is binnen de thuissituatie. Het streven is om ook voor zorgkinderen een plek binnen de reguliere opvang te realiseren met aanvullende hulp waar nodig. Toch zal niet ieder kind zich binnen de reguliere kinderopvang goed kunnen ontwikkelen en heeft het meer specialistische opvang nodig. 'de eerste stap' spant zich in om samen met ouders en ketenpartners een plek te vinden waar het kind wél op zijn plaats is.

### Kindvolgsysteem Kijk!

Een belangrijke taak van de pedagogisch medewerker is om het kind te stimuleren in de ontwikkeling. Om na te gaan of dat doel wordt bereikt én om te bepalen wat het kind nodig heeft om verder te komen heeft

de pedagogisch medewerker zicht nodig op de totale ontwikkeling van het kind. Voor de kinderen van de Peuteropvang gebruiken we het digitaal registratiesysteem KIJK! Door middel van observaties tijdens speel-werkmomenten registreert de pedagogisch medewerker of een kind zich veilig voelt, de mate van betrokkenheid en ontwikkeling van het kind.
KIJK! is een hulpmiddel bij het voeren van gesprekken over de ontwikkeling van een kind (met ouders, met collega's, met externen) en als uitgangspunt om eventueel indien nodig verdere stappen te zetten.
De KIJK wordt alleen digitaal doorgestuurd naar de interne begeleider van school en/of BSO/KDO als ouders daarvan op de hoogte zijn gebracht.

**Kinderen, die gebruik maken van extra dagen binnen de peuteropvang (VVE, Voor- en Vroegschoolse Educatie)**
Een kind dat extra ondersteuning nodig heeft om zich goed te kunnen ontwikkelen, kan gebruik maken van voorschoolse educatie. Een kind mag dan op 1 of 2 dagen extra gebruik maken van de opvang. Hiervoor is een indicatie nodig. Deze verklaring wordt door de jeugdgezondheidszorg verstrekt. Een VVE plaats loopt niet automatisch door tot het kind 4 jaar is, maar kan stopgezet worden, zodra de ontwikkeling naar wens verloopt. De Kijk! en een plan van aanpak is de leidraad om zijn/haar ontwikkeling goed te volgen en in beeld te brengen.

## Deskundige medewerkers

**Beroepskwalificaties**
Alle medewerkers van 'de eerste stap', vast dan wel inval, beschikken over een voor de werkzaamheden passende beroepskwalificatie conform de CAO kinderopvang. Ook hebben alle medewerkers, stagiaires en vrijwilligers die bij 'de eerste stap' werken een VOG (verklaring omtrent gedrag) .
Om de medewerkers mogelijkheden te bieden om zichzelf verder te ontwikkelen bieden wij diverse trainingen aan. Jaarlijks stellen we een opleidingsplan samen waarin alle verplichte en vrijwillige trainingen zijn opgenomen.

**Vroegsignalering**
Wij hebben als kinderopvangorganisatie een grote verantwoordelijkheid op het gebied van signaleren van zorgen om het kind en/of de opvoedingssituatie. Van beroepskrachten wordt verwacht dat zij signalen herkennen en daar een adequaat gevolg aan kunnen geven. In de groepsoverleggen worden deze signalen gedeeld met de manager en de eerste te nemen stappen afgesproken, o.a. het inschakelen van de zorgcoördinator. Middels een training vroegsignalering worden medewerkers getraind in het observeren en signaleren van zorg bij kinderen, het invullen van een plan van aanpak en het voeren van oudergesprekken. Daarnaast wordt de meldcode kindermishandeling behandeld, hierbij komt aan de orde; hoe te handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling in de thuissituatie of binnen de opvang en bij grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling.

**Gordon training**
In de Gordon training leren de pedagogisch medewerkers de Gordon-methode toe te passen en op een effectieve manier te communiceren met kinderen.
De Gordonmethode gaat uit van gelijkwaardigheid in relaties, zodat iedereen zichzelf kan zijn en zijn verantwoordelijkheid neemt, rekening houdend met de ander. Het systeem benadrukt de effectieve communicatie en oplossingsgerichte conflicthantering. Het 'win-win-principe' staat centraal. Het succes van Thomas Gordon volgt vooral uit zijn vermogen om de opvoedtheorie op een concrete, praktische manier te vertalen.

Uitgangspunten:
- goed luisteren naar het kind dat je hem/haar ook echt begrijpt;
- praten op een manier die een kind kan begrijpen;
- conflicten oplossen op een manier dat niemand verliest;
- zodanig afspraken maken dat iedereen zich eraan houdt;
- constructief omgaan met verschillen in waarden;

Resultaten:
- kinderen krijgen meer zelfvertrouwen
- kinderen hebben meer begrip voor elkaar
- er heerst een betere sfeer
- er zijn minder conflicten
- als er conflicten zijn, dan kunnen ze die beter oplossen

- kinderen krijgen meer verantwoordelijkheidsgevoel
- kinderen hebben positievere gevoelens

**Pedagogisch beleidsmedewerkers**

Vanaf 1 januari 2019 is er de wettelijk verplichte inzet van een pedagogisch beleidsmedewerker.

Pedagogisch beleidsmedewerkers dragen bij aan de kwaliteit van de opvang en hebben twee belangrijke taken. Ze houden zich enerzijds bezig met de ontwikkeling en invoering van het pedagogisch beleid. Anderzijds coachen ze pedagogisch medewerkers bij hun werkzaamheden. Het onderdeel gericht op het pedagogisch beleid is 50 uur op jaarbasis per kindercentrum en voor het onderdeel coaching is dit 10 uur per fte pedagogisch medewerker (inclusief flexibele krachten), eveneens op jaarbasis.

Hieronder staat hoe deze twee taken binnen 'de eerste stap' zijn ingevuld:

**Ontwikkeling en invoering pedagogisch beleid**

Alle kindercentra van 'de eerste stap' worden aangestuurd door een manager. Zij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en implementatie van het pedagogisch beleid in de dagelijkse praktijk en sturen de pedagogisch medewerkers hierin aan zodat iedere medewerker werkt volgens de pedagogische visie van 'de eerste stap'. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor het actueel houden van het pedagogisch plan dat er voor iedere locatie is. De verplichte 50 uur voor het pedagogisch beleid is evenredig verdeeld over de kindercentra.

**Coaching**

Coaching is gericht op het verbeteren van de pedagogische kwaliteit van de werkzaamheden en de professionele ontwikkeling van de pedagogisch medewerkers. Dit vindt op diverse manieren plaats: er is begeleiding via team- en groepsoverleggen en er zijn verplichte en vrijwillige trainingen. Daar komen vragen van pedagogisch medewerkers aan de orde, bijvoorbeeld hoe met bepaalde situaties rond kinderen om te gaan. Er zijn interactieve trainingen waar bijvoorbeeld oudergesprekken geoefend worden.
De eerste stap heeft een coaching-plan.

De pedagogische coaches, die sinds 1 maart 2020 zijn aangesteld, observeren en coachen pedagogisch medewerker(s) met betrekking tot dagelijkse werkzaamheden op de groepen aan de hand van een leerdoel dat in de trainingen door de pedagogisch medewerker is opgesteld. De coaching is er op gericht het leerdoel in de dagelijkse praktijk te behalen.

De pedagogisch coaches tellen niet mee voor de beroepskracht-kind-ratio. Coaching door de pedagogische coaches vindt plaats als zij op de groep boventallig aanwezig zijn. Zij coachen vanuit een observerende rol. Dit geldt ook wanneer de coaching buiten de groep plaatsvindt.

Het gemiddelde van 10 uur per fte per jaar, wordt zodanig verdeeld dat alle pedagogisch medewerkers per jaar evenredig gecoacht worden. Het aantal uren coaching is niet gekoppeld aan de omvang van het dienstverband. Op de locatie Lijsterbes (peuteropvang) zijn er per 1-1-2020 0.74 fte pedagogisch medewerkers. Dit betekent 7,4 coachingsuren op jaarbasis. In totaal zijn er 2 pedagogisch medewerkers, per jaar ontvangt iedere pedagogisch medewerker 3,7 uur coaching.

**Startblokken**

'De eerste stap' gebruikt de methode Startblokken om kinderen te stimuleren in hun ontwikkeling. We hebben gecertificeerde trainers in dienst om interne trainingen te geven. Alle pedagogisch medewerkers zijn opgeleid in Startblokken. Meer informatie over Startblokken vindt u op http://www.startblokken.info/index.php/startblokken

**VIB**

Bij VIB (Video Interactie Begeleiding) wordt de omgang tussen pedagogisch medewerker en kinderen gefilmd. Deze beelden worden geëvalueerd met een trainer. Hierdoor krijgen pedagogisch medewerkers een beter inzicht in hun interactievaardigheden en eigen handelen.

**Werkbegeleider**
Ieder jaar worden er op de locatie stagiaires begeleidt door onze pedagogisch medewerkers. Dit onder begeleiding van de medewerker opleiden van 'de eerste stap'.

**BHV**
Een aantal pedagogisch medewerkers zijn opgeleid tot BHV-ers (bedrijfshulpverleners). Jaarlijks is er een theoretische bijeenkomst en een praktische training. Op deze wijze zijn de BHV-ers goed op de hoogte hoe te handelen bij calamiteiten. Ook zijn de BHVers opgeleid in kinderEHBO.
Er zijn dagelijks voldoende bedrijfshulpverleners aanwezig zijn op de locatie.

# Bijlage 1

**VVE werkplan 'de eerste stap' 2020**

**Inleiding**
De vroege kinderjaren (0-6 jaar) zijn voor de ontwikkeling van kinderen zeer belangrijk. In deze jaren vindt de snelste ontwikkeling plaats, zowel op taal, motorisch, cognitief als sociaal emotioneel gebied. In deze eerste kinderjaren blijken aanzienlijke verschillen in de ontwikkeling van de kinderen te ontstaan. De kwaliteit van de opvoedingsomgeving en de communicatie met kinderen is van grote invloed op de individuele educatieve ontwikkeling. Op jonge leeftijd opgelopen achterstanden in educatieve ontwikkeling hebben grote gevolgen voor het individu en uiteindelijk ook voor de hele samenleving. Het is dus belangrijk dat kinderen op een zo jong mogelijke leeftijd zich goed kunnen ontwikkelen, zodat ze succesvol deel kunnen nemen aan schoolse activiteiten en vervolgens later zelfstandig en zelfverantwoordelijk aan de maatschappij kunnen deelnemen.

In dit werkplan beschrijven wij hoe we binnen 'de eerste stap' peuteropvang werken aan de voorschoolse educatie voor peuters van 2-4 jaar.

**Visie op Voorschoolse educatie (VE)**
Jonge kinderen ontwikkelen zich vooral door middel van spel. Het spel is hoofdzakelijk een spontane bezigheid, gebaseerd op de eigen interesse. Ze ontwikkelen zich doordat ze onbewust telkens datgene kiezen waardoor ze een volgende stap in hun ontwikkeling kunnen maken. Bij kinderen die Voorschoolse Educatie nodig hebben (doelgroeppeuters) is er een hapering in die natuurlijke ontwikkeling en is het van belang de ontwikkeling zoveel mogelijk gericht te stimuleren. Dat doen we door in de peuteropvang:

- te zorgen voor een veilige stimulerende omgeving
- de nieuwsgierigheid van de kinderen te prikkelen
- bij te dragen aan interactie door middel van veel verschillende spelvormen
- kinderen te stimuleren na te denken over hun eigen prestaties en het bedenken van oplossingen

Het stimuleren van de ontwikkeling van jonge kinderen vraagt om een brede aanpak van alle ontwikkelingsgebieden samen: zien, handelen, voelen en ruiken.

**Locaties voor Voorschoolse Educatie**
Schooljaar '18-'19 zijn er 11 locaties peuteropvang in de Gemeente Wijchen. Op alle locaties waar er minimaal 4 dagdelen peuteropvang wordt aangeboden vindt er VE plaats. Begin schooljaar '18-'19 zijn dat 7 locaties. Alle peuteropvang locaties zijn nauw verbonden met een basisschool.

**Doelgroeppeuters**
Peuters die een VE indicatie hebben , doelgroeppeuters, komen in plaats van twee dagdelen, vier dagdelen naar de peuteropvang. In totaal 16 uur per week. Deelname aan de twee extra dagdelen is gratis. De indicaties worden afgegeven door de GGD.

**Volgsysteem en zorgstructuur**
Binnen 'de eerste stap' wordt voor alle kinderen het volginstrument Kijk! gehanteerd. Kijk! is bedoeld om enerzijds de totale ontwikkeling van een kind in beeld te brengen, anderzijds om te bepalen welke aandachtsgebieden om een specifieke aanpak vragen en om de ontwikkeling van kinderen gericht te kunnen stimuleren. In het eindgesprek met ouders wordt KIJK! besproken en met toestemming van de ouders door de pedagogisch medewerker overgedragen aan de basisschool.
Voor VE kinderen wordt er een plan van aanpak gemaakt door de pedagogisch medewerker i.s.m. de manager en waar nodig met de zorgcoördinator. In dit plan van aanpak is beschreven welke activiteiten worden in gezet voor dit kind en met wel doel.

**Zorgstructuur**
De zorgcoördinator van 'de eerste stap' coördineert de zorg binnen de gehele organisatie.
Taken van de zorg coördinator zijn**:**

- coördineren van de zorg rondom kinderen, die van de opvang gebruik maken;
- advisering aan managers en pedagogisch medewerkers met betrekking tot ontwikkeling van kinderen (b.v. op locatie, in het team, deskundigheidsbevordering);
- contacten met externe instellingen onderhouden; informatie uitwisselen, verwijzen en terugkoppelen;
- voorzitter Komeet overleg.

**Komeet overleg 0-8 jaar**

Het Komeet overleg heeft tot doel te streven naar een sluitende zorgketen voor kinderen van 0-8 jaar. Een ontwikkeling en/of ondersteuningsvraag met betrekking tot kinderen van 0-8 jaar, die binnen het gezin, de kinderopvang of zorginstellingen niet beantwoord kan worden, bespreken en de juiste hulp aanbieden. Met de verschillende (zorg)partners kan er breed gekeken worden.
Een deskundige vanuit de Komeet gaat, na overleg met ouders, observeren en de informatie van thuis en andere plaatsen, zoals kinderopvang, verzamelen. Van hieruit wordt samen met ouders een plan van aanpak gemaakt.
Dit plan zal leiden naar de meest passende opvang of onderwijs voor het kind. Het streven is dat dit de reguliere opvang of onderwijs is, zo nodig met deskundige ondersteuning. Als onderzoek of behandeling gewenst is dan wordt dit ook op de voor het kind vertrouwde plaats gedaan, zoveel mogelijk in Wijchen dichtbij huis.

**Voor- en Vroegschools Educatie programma Startblokken**
Binnen 'de eerste stap' wordt gewerkt met het VVE-programma Startblokken. Aan peuters met een ontwikkelingsachterstand wordt extra ondersteuning geboden om eventuele achterstanden voor de start in het basisonderwijs te verminderen of zelfs op te heffen. Startblokken is veel méér dan uitbreiden van woordenschat en taal. Spel is de basis en het is de kunst van de pedagogisch medewerkers om hieraan op het juiste moment mee te doen en het spel te verdiepen en te verrijken

'Startblokken' is een methode om de ontwikkeling van het jonge kind optimaal te stimuleren, het is één van de erkende Voor- en Vroegschoolse Educatieve programma's. In het door de pedagogisch medewerker begeleide en gestuurde spel liggen namelijk volop mogelijkheden om taal en denken uit te lokken en te stimuleren. En betekenisvolle spelactiviteiten lokken interesse, enthousiasme en actieve betrokkenheid van kinderen uit.
Ontwikkeling van jonge kinderen vraagt om een brede aanpak van alle ontwikkelingsgebieden samen.

Van belang hierbij is de werkwijze: het begeleiden van activiteiten van kinderen. Gericht op een hoger-cognitief, communicatief- plan krijgen van het handelen. Dit veronderstelt enerzijds dat een kind intrinsiek gemotiveerd speelt, ontdekt, construeert en problemen oplost, door middel van specifieke activiteiten. Anderzijds wordt een sensitieve- en responsieve pedagogisch medewerker verondersteld, die volgt, meedoet en inzicht heeft in zowel het ontwikkelingsproces van het individuele kind als in de structuur van de activiteit. Uit onderzoek blijkt dat de deskundigheid van de pedagogisch medewerker belangrijker is dan het gehanteerde VVE programma.
Binnen 'de eerste stap' werken we op diverse manieren aan het up to date houden van de deskundigheid van de pedagogisch medewerkers:
- goed aannamebeleid
- onderlinge feedback (tussen pedagogisch medewerkers)
-observatie en feedback in de groepen door leidinggevenden
-individuele coaching van de pedagogisch medewerkers
- terugkoppeling en bespreking van ervaringen in team-overleggen en groepsoverleggen
- gezamenlijk ontwikkelen en evalueren van activiteiten
- video interactie begeleiding
- uitgebreid opleidingsplan
- leren van elkaar

Per doelgroep peuter wordt er een plan van aanpak gemaakt nadat het volgsysteem Kijk is ingevuld. Er is dan duidelijk op welke ontwikkelingsgebieden een kind niet leeftijdsadequaat functioneert. In het plan van aanpak staat welke activiteiten er worden ondernomen om de peuter te stimuleren in dat ontwikkelingsgebied, dit wordt vervolgens geëvalueerd en er wordt een vervolgaanpak afgesproken. Bekend is dat activiteiten met kleinere groepjes kinderen meer effect hebben dan de activiteiten in de totale groep.

Zes keer per jaar wordt een thema voor een periode van vier tot zes weken ingepland volgens de methode 'Startblokken'. Het thema is dan volop te zien, te voelen én te ruiken op de locatie. Er worden hoeken in de groepsruimte ingericht die met het thema samenhangen. Vooraf wordt een plan gemaakt hoe het thema wordt uitgewerkt. Het thema en de daarbij behorende activiteiten komen in een activiteitenbrief te staan, zodat ouders samen met hun kinderen op dit thema kunnen inspelen. Ouders krijgen de gelegenheid om actief deel te nemen aan het thema; ideeën kunnen worden aangedragen bij pedagogisch medewerkers.

**Passende ruimte en materialen**
Een goed ingerichte ruimte nodigt kinderen uit tot spelen, ontdekken en gezellig samen of rustig alleen te zijn. Buiten is minstens zo belangrijk als binnen.
Peuters hebben veel behoefte aan beweging. Daarom is er ruimte voor grote bewegingsactiviteiten, zowel binnen als buiten. Ideaal is een aparte ruimte voor bewegingsspel, bijvoorbeeld op de gang of in het speellokaal van de basisschool. Hier kunnen de peuters rennen, springen en allerlei andere bewegingspelletjes spelen. Op peuteropvang Lijsterbesstraat hebben wij in overleg met de basisschool het speellokaal tot onze beschikking.

**Buiten**
Buitenspelen is bij de meeste kinderen favoriet. Daar leren kinderen spelenderwijs hun motoriek te trainen. Rennen, klimmen, graven, springen, noem maar op. Maar ook op de cognitieve ontwikkeling heeft buiten spelen een positieve invloed. "Als kinderen een behendigheidsspelletje doen, denk bijvoorbeeld aan tikkertje, loopfietsen of over een boomstam lopen, dan zijn dat complexe bewegingen die voor de hersenen net zoiets zijn als complexe gedachten. Van buiten spelen word je dus slimmer, het stimuleert de hersenen om meer verbindingen te maken, om te groeien."[1]
Daarnaast leren kinderen via buitenspel omgaan met gevaar. Buiten nemen ze meer risico's in hun spel en dat is ook de bedoeling. En waar mogelijk hebben we de buitenruimte natuurlijk én groen gemaakt zodat dit uitnodigt tot onderzoeken en experimenteren. Een buitenruimte die kinderen de gelegenheid geeft om zelf de wereld te verkennen. Vallen hoort er bij, dan leren kinderen juist hun grenzen en mogelijkheden ontdekken.
We gaan met bijna ieder weertype naar buiten om zo kinderen te laten ervaren hoe het is als er regen op je hoofd valt, hoe het is om door plassen te lopen en dergelijke. Stoeien en ravotten op het gras of even tot je zelf komen op een rustig plekje. Dat kan buiten.

**Binnen**
Binnen is de ruimte zo ingericht dat er voldoende lege ruimte is omdat jonge kinderen graag op de vloer spelen. De lege ruimte kan verder ook gebruikt worden voor activiteiten met de hele groep.
Uit recent onderzoek[2] blijkt:
"-jonge kinderen gebruiken de vrije vloer (ruimte waar geen meubels staan en die geen onderdeel vormt van een activiteitenplek/speelhoek) het meest en hier lieten kinderen ook de grootste verscheidenheid aan spel en exploratie zien om de ruimte te benutten
- ook tafels en speelhoeken worden veelvuldig gebruikt;
- intensieve exploratie komt vooral voor in speelhoeken en aan tafels"
Belangrijk is dat het spelmateriaal voor de kinderen binnen handbereik is en op ooghoogte toegankelijk. Daarom kiezen we voor open kasten om de materialen overzichtelijk en toegankelijk op te bergen. De kasten dienen tevens als afscheiding van de verschillende (thema)hoeken.
Het meubilair is aangepast aan de leeftijd en het is niet nodig om voor elk kind afzonderlijk een tafel en stoel ter beschikking te hebben. Dit gaat ten koste van de ruimte voor spelactiviteiten.
Standaard hebben we de volgende "hoeken":[3]

- Een wasbak aan de wand waar kinderen handen wassen en hun spullen schoonmaken
- Mogelijkheid tot waterspel
- Huishoek en wisselhoeken met meubilair om rollenspel mogelijk te maken. De wisselhoek wisselt van inrichting naar gelang het thema is. Daarbij zijn echte spullen voor kinderen het aantrekkelijkst. Bij het thema winkel zien we lege verpakkingen, een kassa en reclamefolders. Geld en pasjes om te pinnen.

- Een afgeschutte bouw- en constructiehoek waar gebouwd kan worden met constructiemateriaal. Deze hoek is voorzien van een kleed om het geluid te dempen en afgeschut zodat bouwwerken kunnen blijven staan en er niet snel tegenaan wordt gelopen. Groot genoeg om er met meerdere kinderen te spelen.

- Vertel-lees-praathoek. Een plek die zich goed leent om samen boeken te lezen, en gesprekken in kleine kring te houden , lekker te ontspannen en uit te rusten. Met daarbij een rek waarin de prentenboeken staan die kinderen zelf mogen pakken.

- Verteltafel om het thema onder de aandacht te brengen: prentenboek en attributen die bij het thema horen. Foto's en dergelijke.

- Een groepstafel om samen te eten en te drinken maar ook om met beeldend materiaal te werken. Samen eten en drinken kan overigens ook prima op een kussen op de vloer.

**Materialen:**
De materialen die wij gebruiken zijn zo echt en functioneel mogelijk. In de huishoek zijn verkleedkleren te vinden en andere attributen om een rol "echt" te maken.
Speelgoed dat herkenbaar, hanteerbaar en aanzet tot handelingen heeft de voorkeur. Maar ook ongevormde materialen (zand, water en klei) lokken net zo goed interacties en samenspel uit. Het voordeel is dat kinderen er zelf betekenis aan geven. Maar echte materialen leiden wel tot een betere spelontwikkeling. We voegen regelmatig materiaal toe of wisselen materiaal wat vaak weer nieuw spel oplevert.

[1] Mark Mieras in Buitentijd=ontwikkeltijd in Kinderopvang, oktober 2018.
[2] Ine van Liemp in Bestuur Beleid Management en Pedagogiek in het kindcentrum
[3] Frea Janssen-Vos en Bea Pompert: Startblokken van basisontwikkeling. 2003

Wij kiezen ervoor dat de themahoek samen met de kinderen wordt opgebouwd. En bij voorkeur betrekken we de ouders erbij en nemen de kinderen materiaal van huis mee wat bij het thema past.

**Doorgaande lijn en inhoudelijke aansluiting met de basisschool**
Er is voor kinderen die gebruik maken van VVE altijd een warme (=mondelinge) overdracht naar de basisschool, zo mogelijk in bijzijn van ouders. Tijdens de overdracht wordt de ontwikkeling van het kind besproken en wordt aangegeven óf en op welk gebied het kind binnen de peuteropvang extra begeleid is en wat daarvan het resultaat is.

Daarnaast zijn er jaarlijks gezamenlijke scholingsmomenten voor medewerkers van peuteropvang en basisonderwijs. Voorbeelden van gezamenlijke scholingen van de afgelopen jaren zijn: scholing rond de mondelinge overdracht en ontwikkelingspsychologie van jonge kinderen.
Verder is de interne begeleiding en zorg binnen peuteropvang en basisonderwijs goed op elkaar afgestemd. Een punt van verbetering is de afstemming van het pedagogisch educatief handelen tussen basisschool en peuteropvang en afstemming met betrekking tot de omgang met ouders. Op sommige scholen vindt er structureel overleg plaats onder andere over het uitvoeren van 1 of 2 gezamenlijke thema's en activiteiten binnen de peuteropvang locatie en de betreffende school en over de aansluiting tussen de peuteropvang en school.
(Uiteraard kan een gezamenlijk thema alleen als het thema ook voldoende aansprekend is voor peuters.)
'de eerste stap' vindt het belangrijk dat alle peuteropvang locaties met de basisscholen het pedagogisch educatief handelen en de omgang met ouders goed afstemmen. Voor schooljaar 2019 -2020 stelt 'de eerste stap' zich ten doel om het overleg met de basisscholen uit te breiden.

**Samenwerkingsafspraken**
Schoolbestuur Samenwerkingsstichting Kans & Kleur, Gemeente Wijchen GGD Gelderland Zuid en kinderopvang 'de eerste stap' hebben hun samenwerkingsafspraken vastgelegd in een Convenant Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). In dit Convenant zijn de belangrijkste samenwerkingsafspraken vastgelegd evenals de inspanningsverplichting resultaat te behalen.

**Ouderbetrokkenheid**
Ouders ontvangen bij ieder thema, dat centraal staat in de peuteropvang in een bepaalde periode, een themabrief waarin uitgelegd wordt wat het thema inhoudt, welke prentenboeken centraal staan, welke (nieuwe)woorden voor peuters aan bod komen en welke liedjes er geleerd worden. Ouders krijgen daarin ook tips welke voorleesboeken aansluiten bij het thema. Soms worden ouders van te voren bij een thema betrokken via bijvoorbeeld het verzamelen van materialen die nodig zijn voor een thema. Elk thema wordt afgesloten samen met de ouders. Doel hiervan is dat ouders inzicht krijgen op welke manier er aan het thema is gewerkt door de peuters.
Ouders worden bij de dagelijkse overdracht gestimuleerd om in de thuissituatie aan te sluiten bij de thema-activiteiten door bijvoorbeeld te vertellen welk nieuw liedje er geleerd is of welk spel er is gespeeld.
Daarnaast worden ouders geïnformeerd indien er zich belangrijke zaken hebben voorgedaan bij hun kind tijdens de peuteropvang en krijgen zij tips waar dit van toepassing is. Bijvoorbeeld waar het gaat om zindelijkheidstraining.
Zodra er een Kijk! is ingevuld wordt er met de ouders een 10 minutengesprek gepland of eerder wanneer daar aanleiding toe is. Het is belangrijk om samen met ouders te bespreken welke kindfactoren en/of gezinsfactoren zij ervaren zodra er vragen zijn rondom de ontwikkeling van een peuter. Het plan van aanpak wordt ook met ouders besproken, zodat ouders ook hun aandeel kunnen leveren.

**Interne kwaliteitszorg en borging**
Intern wordt de kwaliteit bewaakt door een duidelijke aansturingsstructuur en werkafspraken vast te leggen in protocollen. Deze protocollen te evalueren en eventueel bij te stellen. Jaarlijks vinden er interne audits plaats waarbij beoordeeld wordt of er gewerkt wordt volgens de protocollen.
Daarnaast vindt er 3-jaarlijks een Klanttevredenheidsonderzoek plaats waarbij de resultaten afgezet worden tegen een benchmark.
Daarnaast wordt de kwaliteit geborgd via trainingen en opleidingen waarvoor jaarlijks een opleidingsplan wordt opgesteld.

# Bijlage 2

## Omgaan met seksualiteit

**Visie**
Kinderen zijn van nature met seksualiteit bezig en komen hier, ook via de buitenwereld, mee in aanraking. Binnen ons pedagogisch klimaat vinden wij het van belang oog te hebben voor *alle* ontwikkelingsgebieden van kinderen, dus ook de lichamelijke en seksuele ontwikkeling. Wij bieden, uiteraard binnen grenzen, ruimte aan kinderen om in hun eigen tempo hun eigen seksualiteit te ontdekken.
Al bij de geboorte begint de seksuele ontwikkeling van het kind. Het gaat dan nog niet over seksualiteit, maar over knuffelen en nabijheid. Later komen daar de nieuwsgierigheid naar het eigen lichaam en dat van de ander bij, maar ook vriendschap en liefde. De seksuele ontwikkeling van kinderen verloopt globaal gezien in vier fases, van 0-4 jaar, 4-6 jaar, 6-9 jaar en van 10-12 jaar. (Bron: gezondekinderopvang.nl)

**Ontwikkelingsdoelen**
Onze pedagogisch medewerkers dragen in elke fase bij aan een gezonde en veilige seksuele ontwikkeling van kinderen, waarbij wordt uitgegaan van vier algemene ontwikkelingsdoelen.

1. Emotionele veiligheid bieden

Onze pedagogisch medewerkers bieden kinderen een veilige omgeving voor een goede seksuele ontwikkeling. Zij spelen hier op in door kinderen positieve aandacht te geven en ze, afhankelijk van de leeftijd, op schoot te nemen, een aai over de bol te geven, vragen over seksualiteit op hun eigen niveau te beantwoorden en afspraken met kinderen te maken over wat wel en wat niet gebruikelijk is. Daarnaast bieden ze kinderen een alternatief bij ongepast gedrag.

2. De ontwikkeling van sociale competenties stimuleren

Kinderen worden geleerd om te gaan met zichzelf en met elkaar, waarbij ze wordt verteld dat er altijd sprake moet zijn van wederzijdse toestemming, dat alles wat ze doen vrijwillig moet zijn en op basis van gelijkwaardigheid. Onze pedagogisch medewerkers beoordelen of bepaald gedrag past bij de leeftijd van het kind.

3. De ontwikkeling van de persoonlijke competentie stimuleren

Onze pedagogisch medewerkers bieden ruimte voor de persoonlijke ontwikkeling van kinderen met betrekking tot het eigen lichaam en de daarbij behorende gevoelens. Jonge kinderen verkennen hun grenzen door bijv. borsten en billen van pedagogisch medewerkers aan te raken. Oudere kinderen vinden het interessant om vieze worden te zeggen en nog later om schutting taal te gebruiken. Pedagogisch medewerkers benoemen waarom dat ze dit niet fijn vinden en geven aan hoe kinderen over seksualiteit kunnen praten.

4. Waarden en normen overdragen

Onze pedagogisch medewerkers dragen een positief beeld uit over seksualiteit, onder andere door het benoemen van de meest gangbare woorden van de geslachtsdelen. Ook leggen ze uit waarom het gebruik van schuttingtaal niet gepast is. Hiermee geven pedagogisch medewerkers te kennen dat praten over seksualiteit heel normaal is, als je dit maar met respect doet.

**Hoe geven wij uitvoering aan deze visie?**

***Omgaan met kinderen en seksualiteit. Wat doe je?***

- Vragen waar kinderen mee komen gaan we niet uit de weg. Juist in een vertrouwde, veilige omgeving zoals de kinderopvang, zullen zij vragen stellen of willen vertellen wat hen bezighoudt.
- Voorbeelden hoe er met en door kinderen gecommuniceerd kan worden in relatie tot seksueel gedrag:
- Kinderen worden de meest gangbare woorden voor de geslachtsdelen geleerd. Anders kunnen ze niet – indien nodig – onder woorden brengen wat ze hebben meegemaakt.
- Kinderen worden geleerd dat er maar een paar mensen zijn die hen bloot mogen aanraken. En dat ze het moeten vertellen als iemand anders dat doet.
- Kinderen worden geleerd nee te zeggen en weg te gaan als iemand hen aanraakt op een manier die ze niet prettig vinden.
- Kinderen worden geholpen te onderscheiden wie ze wel en niet kunnen vertrouwen. Er wordt hierover met kinderen gepraat en er wordt geluisterd naar hun input.

Met kinderen worden de verschillen besproken tussen leuke en niet-leuke geheimen. Ze worden aangemoedigd om geheimen die slecht voelen, te delen met iemand die ze vertrouwen. Kinderen weten dat de pedagogisch medewerkers zelf altijd beschikbaar zijn om te praten en te luisteren.

Pedagogisch medewerkers geven zelf het goede voorbeeld: ze stellen eigen grenzen, respecteren die van anderen (ook die van kinderen) en reageren als iemand een grens overschrijdt.
Medewerkers maken gebruik van voor kinderen ontwikkelde boekjes of spelletjes om onderwerpen rond seksualiteit bespreekbaar te maken.

***Omgaan met seksuele omgeving. Wat zie je?***

- We willen kinderen een positief beeld over seksualiteit laten ontwikkelen we doen dit door onder andere:
- Het vanzelfsprekend vinden dat kinderen spel uitvoeren waarbij seksuele ontwikkeling een rol speelt, kinderen worden daarbij begeleid.
- Stimuleren dat kinderen met vragen/problemen de hulp van volwassene inroepen.
- Kinderen leren zichzelf en anderen te respecteren met oog voor de eigen grenzen en die van anderen.
- De omgeving is zo ingericht dat er een goede balans is tussen privacy en toezicht door een volwassene.
- Zorgen voor spelmateriaal zoals doktersspullen, puzzels, verkleedkleding.
- Zorgen voor boeken en prentenboeken over het menselijk lichaam op het niveau van het kind.
- Aandacht geven aan lichamelijkheid door met kinderen te stoeien, dansen, knuffelen.
- Respect te hebben voor de verschillende tussen jongens en meisjes en dat ook uit te dragen.

***Hoe in de praktijk om te gaan met seksualiteit in de kinderopvang****?*
Lichamelijk contact met kinderen is belangrijk. Dit is één van de belangrijkste voorwaarden voor hun emotionele veiligheid. Hier maken we onderscheid in kinderen in de KDO en de BSO leeftijd.

**0-4 jaar**
Er wordt ingespeeld op de seksuele ontwikkeling door kinderen positieve aandacht te geven dmv een aai over de bol of het kind op schoot te nemen. Kinderen vanaf 2 jaar kun je vertellen dat ze wel aan hun geslachtsdeel mogen zitten als ze op de wc zitten of op bed liggen, maar niet als je aan tafel zit. Rond de 2,5-3 jaar begint de vieze woorden fase. Medewerkers kunnen afspraken maken met de kinderen door de kinderen elke dag vijf minuten vieze woorden te laten zeggen.
Wanneer kinderen pedagogisch medewerkers aanraken op plaatsen als billen, borsten of geslachtsdelen zullen we dit niet direct afkeuren, mits het om een achteloze handeling gaat. Kleine kinderen zijn zich hier niet van bewust terwijl je kinderen vanaf 3 jaar uit kan leggen dat dit niet hoeft. Afleiden is dan een goede optie. Bij doktertje spelen, wordt afgesproken dat ze dat alleen doen als beide kinderen dat willen en als ze elkaar geen pijn doen.

**4-12 jaar**
Wanneer BSO kinderen de pedagogisch medewerkers aanraken op plaatsen als billen, borsten of geslachtsdelen gaan de pedagogisch medewerkers met hen in gesprek om aan te geven dat dit gedrag niet gepast is. Zij geven de kinderen, waar nodig, uitleg met betrekking tot de omgangsnormen en grenzen van seksualiteit. Zij geven echter geen seksuele voorlichting. Dit vindt 'de eerste stap' een taak van de ouders en de scholen. Wanneer er vragen zijn van kinderen proberen de pedagogisch medewerkers deze zo goed mogelijk te beantwoorden, passend bij de leeftijd en de vraag van het kind:
4-6 jarigen zijn vaak geïnteresseerd in van alles over de voortplanting, bijvoorbeeld hoe een baby in de buik komt.
6-10 jarigen gebruiken vaker seksueel getinte woorden waarvan ze de betekenis niet helemaal weten. Dit kan aanleiding zijn voor een groepsgesprek.
10-12 jarigen gebruiken de seksueel getinte woorden steeds meer als schuttingtaal. Vaak om stoer te doen of om erbij te horen. De medewerkers begeleiden het verwoorden van gevoelens en het accepteren van grenzen in de omgang met elkaar.
Vragen van kinderen worden niet beladen gemaakt maar er wordt op een eerlijke manier antwoord gegeven. Stelt een kind vaker deze vragen dan is het een taak van de pedagogisch medewerkers om dit door te spelen naar de ouders zodat zij actie kunnen ondernemen door zelf met de kinderen om de tafel te gaan zitten.
De mentor dient als vertrouwenspersoon voor kinderen. Aan de hand van de ernst van wat het kind vertelt, beslist de pedagogisch medewerker of zij dit moet delen met de ouders/verzorgers. Pedagogisch medewerkers zijn duidelijk tegen kinderen over wat ze wel of niet met de ouders/verzorgers zullen bespreken. In het geval dat het gaat om ingewikkelde vragen of mogelijk geheimen over seksualiteit stimuleren zij de kinderen om, eventueel samen met de medewerker, het zelf aan ouders te vertellen. Gaat het om eenvoudige dingen dan blijft het een gesprek tussen medewerker en kind.